

שיחה נפלאה שזכינו לשמע מפי

בבירוקרשת מורנו עטרת-ראשנו שליט"א

ביוםא דהלולא של הגאון הקדוש רבי שמואל אהרן מקארטשין זי"ע –
כ"ז תמוז תשע"ט

בורח ממחלקת

יום כ"ז תמוז הוא יומא דהלולא של הגאון
הצדיק רבי שמואל אהרן רובין זי"ע, אב-בית-
דין-קדוש קארטשין בפולין.

קדם שהתקבל רבי שמואל אהרן זי"ע לרב
בעירת קארטשין, הציעו לו רבנות בכמה
עירות גדולות לכהן בהן כאב-בית-דין, אבל
הוא היה שקט וצנוע בטבעו, ונמשך תמיד אל
השלוש, ולכן העדיף את הרבנות בעירת
קארטשין שהיתה עירה קטנה, מאשר לילך
להיות רב בערים גדולות שיש בהן סרוך של
מחלקת וחלוקי-דעות.

בשמו – בן הוא

ודבר זה הלם מאד את שמו 'אהרן', כי היה
משלם במדתו של אהרן הכהן, שהיה "אוהב
שלוש ורודף שלום אוהב את הפירות ומקרבן
לתורה" (אבות א, יב), וכן היה הצדיק הקדוש
הזה – שכל ימיו רדף אחר השלוש, והיה תמיד
בורח מכל-מיני מחלוקות ומריבות, והיה
עוסק בקרוב הפירות אל התורה, שזה היה
שמו השני – 'שמואל', ועל שמואל הנביא
נאמר (שמואל א' ז, טז-יז): "והלך מדי שנה בשנה
וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את
ישראל את כל המקומות האלה: ותשבתו
הרמתה כי שם ביתו וגו' – שהיה מסתובב

בערי ישראל ומלמד העם תורת ה', ולא חכה
שיבואו אליו, אלא הלך אל העם לקרב את
כלם, ומבאר בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן,
חלק ב', סימן לח) שזו מדרגה יותר גדולה
כשהצדיק יוצא ממקומו לקרב אלו שבחוץ,
עין שם; ואותו דבר היה הצדיק הקדוש רבי
שמואל אהרן, שהוא לא המתין עד שיבואו
אליו ויקרבו... אלא הלך בעצמו וקרב את
כלם, ועל-ידי-זה זכה להעמיד תלמידים
הרבה, שהכניס בהם אהבת תורה ויראת
שמים.

פלא בתפלה

רבי שמואל אהרן זי"ע היה נין ונכד להגאון
הקדוש רבי אהרן שמואל מקוידנוב זי"ע, בעל
ה"ברכת הזבח" ו"ברכת שמואל" על הרא"ש
(היה חי לפני ארבע-מאות שנה בערך – נפטר בי"ט תמוז
שנת ה'תל"ו). בברית-מילה של רבי אהרן
שמואל מקוידנוב זי"ע, נקרא שמו 'אהרן', אך
לאחר-מכן לא היה כל-כך בקו הפריאות, ועל-
כן הוסיפו לו את השם 'שמואל'.

וגם אצל רבי שמואל אהרן זי"ע היה ספור
כעין זה, שכשהוא היה צעיר היה חולה, והיו
קוראין אותו 'שמואל אהרן' במקום 'אהרן'
שמואל, כי נתהפך סדר השמות אצל אנשי
המשפחה שהיה להם יותר קל לקרא אותו

התקרבותו לחסידות

כשהתקרב רבי שמואל אהרן זי"ע לאור החסידות, נקשר ביותר להרב הקדוש בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, וקבל עליו את מרותו, והסתופף בצלו במשך שלשים שנה, ואף היה מתכתב אתו הרבה במכתבים. גם ה'דברי חיים' חבבו ביותר, וקראו בחבה יתרה: "מיין שמואל אהרן" [שמואל אהרן שלי], והעניק הסכמה לכל ספריו של רבי שמואל אהרן זי"ע.

כמו-כן היה רבי שמואל אהרן זי"ע בידידות עם גדולי הפוסקים שבדורו, ששמו נודע בכל מקום, הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון זי"ע מלעמבערג [לבוב], בעל "שואל ומשיב", וגם אתו התכתב בכמה וכמה דיונים הלכתיים.

'דבריהם הם הם זכרונם'

דבר-תורה נפלא מובא בספרו 'הלילא דפסחא' על הגדה של פסח, שבו הוא מפרש את מזמור (תהלים קכא, א-ב): "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ"; ויבאר בהקדים, דהנה אחד מזמירות צפרא דשבטא הוא: "חי ה' וברוך צורי" (אומרים אותו אחר אמירת "אתקיננו סעודתא" - שנתקן על פי האר"ז"ל), ובאמצע הפיוט אומרים שם: "צמאה נפשי אל ה' ימלא שבע אסמי אל ההרים אשא עיני כהלל ולא כשמאי"; והנה בפשטות הפרוש הוא, שיש מחלקת בגמרא האם עושים את ברכת "בורא פרי הגפן" של קדוש לפני נטילת ידים לברכת "המוציא", או לאחר נטילת ידים, והשיטה של בית-שמאי היא קדם לטל ידים ואחר-כך לברך על היין, אבל בית-הלל חולקים ואומרים שקדם מקדשים על היין, ואחר-כך נוטלים ידים ומברכים "המוציא", ולכן

כסדר הזה, ואביו רבי צבי אלעזר - שהיה דין בעיר קראקא שבפולין, והיה אדם חשוב וגאון גדול - הלך לבית הגאון הקדוש רבי שמעון סופר זי"ע (בנו של ה'חתם-סופר' זי"ע, שהיה אז רב בעיר קראקא), ובקשו שיעתיר ויתפלל בעד בנו שיזכה לרפואה שלמה, ואכן כעבור זמן קצר הבריא הילד לגמרי.

כשבא רבי צבי אלעזר להודות לרבי שמעון סופר על פעלת הרפואה לבנו, ענה ואמר לו רבי שמעון: "מה אמר לך, זה פלא אצלי, שבכל פעם שאני מזכיר בתפילתי את שם בנו לרפואה, תמיד יוצא שאני אומר 'אהרן שמואל' [ולא 'שמואל אהרן']... וענה לו רבי צבי אלעזר שאכן כון הרב ברוח-קדשו אל הסדר הנכון של שם הילד, ורק אצל בני המשפחה, מאיזו סבה התהפך הסדר והם קוראים לו 'שמואל אהרן', ולמעשה כך נשאר שם קדשו - רבי שמואל אהרן מקארטשין.

ספריו הקדושים

רבי שמואל אהרן זי"ע היה גאון עצום, וחבר כמה חבורים נפלאים וחשובים מאד, ומהם: 'זרע ישי' על פסיקתא רבתי, 'אם למקרא' על קרי וכתוב, שו"ת 'שם עולם', 'יראה ואהבה' על ספר יראים, 'עיני שמואל' על אגדות הש"ס, 'בגד אהרן' על כללי אגדתא, 'ראשי בשמים' על כללי הש"ס, 'הלילא דפסחא' על הגדה של פסח (וישנם עוד כתבי-יד שלא יצאו לאור, ויש מכון בירושלים שיוצאי חלציו מתעסקים בהדפסת ספריו), ומתוך ספריו הקדושים יכולים לראות את גדלותו העצומה (כמה פעמים הבאתי למוהרא"ש זי"ע מספריו), והספר המפרסם ממנו הוא ספר 'בית אהרן' על הלכות גיטין, והתקבל בחשיבות כה גדולה עד שהיו כמה וכמה גאונים גדולים שכשרצו לפסק בהלכות אלו, פסקו על-פי ספר זה - 'בית אהרן', כי החזיקוהו כספר יסוד בהלכות גיטין.

מזכירים בזמר זה, שאנו נוהגים כהלל ולא כשמאי [הינו להלכה נוהגים כשיטת בית הלל, שקדם מברכים על היין, ואחר-כך נוטלים ידים ומברכים "המוציא"].

אבל לכאורה, עדין טעון באור מה שאומרים קדם לכן: "אל ההרים אשא עיני - כהלל ולא כשמאי", מה הקשר של "אל ההרים אשא עיני" לדבר זה?

מפרש רבי שמואל אהרן זי"ע: מצינו בגמרא, ששמאי והלל נקראים "ההרים הגדולים" (יבמות טו:), ומדוע אפוא נפסקה ההלכה כבית הלל ולא כבית שמאי? מפני שהיו ענותנים, וכמובא בגמרא (שבת לא.) על הלל הזקן, שהשתלם במדת הענוה, וידוע לנו שמדת הענוה נלמדת כבר ממתן-תורה - שהיה על הר סיני דיקא, ולא על שאר ההרים, מחמת שהיה ענו, ולא חשב שעליו תנתן התורה - מחמת היותו קטן, מה שאין כן שאר ההרים, כגון: תבור, חרמון וכרמל, שכל אחד אמר "עלי תנתן התורה", והקדוש-ברוך-הוא אמר: "אני צריך את הר סיני מחמת שמעט את עצמו!".

ועל-פי-זה פרש רבי שמואל אהרן זי"ע את מלות הפיוט: "אל ההרים אשא עיני כהלל ולא כשמאי" - "אל ההרים אשא עיני" הינו שאני מסתכל אל כל ההרים שהתפארו שעליהם תנתן התורה, שזה מרמז על הלל ושמאי - הנקראים "ההרים הגדולים", ואני רואה איך שהקדוש-ברוך-הוא בחר לתן את התורה דיקא על הר סיני - שהיתה בו מדת הענוה והשפלות, שזה מרמז על הלל, ועל-כן אז אני יודע היטב: "כהלל ולא כשמאי" - דיקא כהלל, שהוא היה ענותן ושפל ביותר.

באור האמור

ונבאר יותר: הגמרא אומרת (ברכות סד.) על רבה ורב יוסף, דרב יוסף נקרא "סיני", ורבה

נקרא "עוקר הרים"; כי הנה ידוע על רב יוסף, שזכה למדת ענוה בשלמות, וכדאיתא בסוף מסכת סוטה (משנה ט, טו): "משמת רבי בטלה ענוה", ובא רב יוסף בגמרא (מט:) ואמר 'לא בטלה ענוה, דאיכא אנא (כי אני פה)... ואף שהתפאר בעצמו - אין זו סתירה למדת ענותנותו, כי רבנו ז"ל אומר (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קמז; חיי-מוהר"ן, סימן תצו), שתכלית הענוה הוא שיוכל לכתב על עצמו דברי שבח שהוא ענו, עין שם; וכמו שמוצאים אצל משה רבנו, שכתב על עצמו בתורה (במדבר יב, ג): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"; ולזה זכה רב יוסף.

מאידך, רבה נקרא "עוקר הרים", הינו כמו ההרים של תבור, כרמל וחרמון, שהם בקשו מהשם-יתברך שיתן עליהם את התורה הקדושה, כי באמת הרים אלו היו גדולים מאד, ועל הר תבור היה את הספור של מלחמת סינרא על-ידי דבורה הנביאה ובקך בן אבינעם (שופטים ד, יב), וכן בחר כרמל היה הספור עם אליהו הנביא שהכניע את נביאי הבעל, ויש שם את מערת אליהו הנביא, כי באמת הם מקומות קדושים מאד, אבל רב יוסף נקרא "סיני" - שזה מרמז על מדת הענוה, כי הוא היה ענו כנ"ל.

והגמרא שואלת: מה עדיף מביניהם, 'סיני' או 'עוקר הרים'? עונה הגמרא: "סיני עדיף", מדוע? אומרת הגמרא: "כי הכל צריכין למרי חטיא" - פרוש פשוט: ישנם כל-מיני מאכלים טובים, אבל אם אין חטה - הינו לחם, זה לא סעדה... כי מדת הענוה עולה על הכל.

אך יכולין גם לפרש על-דרך כל הנ"ל: "הכל צריכין למרי חטיא" מרמז על אלו שנפלו היכן שנפלו, והם בבחינת 'מרי חטיא' - מורים הם מרב חטאיהם, מי יקרב אותם? מי יתעסק אתם? הלל! וכמו שהגמרא מספרת

שְׁהִמָּדָה הַחֲשׁוּבָה הִיא מִדָּתוֹ שֶׁל הַלֵּל הַצַּדִּיק,
שֶׁהִיא עֲנוּתָן וּשְׁפֶל־בֶּרֶךְ, וְהִיא הָעֲדִיפָה.

זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ

רַבִּי שְׁמוּאֵל אֶהְרֵן נִסְתַּלֵּק בְּיוֹם כ"ז תַּמּוּז, שְׁנַת
תַּרל"ז, וְנִטְמָן לִיד אָבִיו בְּבֵית־הָעֶלְמִין
בְּקֶרְאָקָא, לְצַד גְּדוּלֵי עוֹלָם - סָמוּךְ וְנִרְאָה
לְצִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל בַּעַל "מֵאוֹר וְשֶׁמֶשׁ" זי"ע,
וְעוֹד גְּאוּנִים קְדוֹשִׁים, זְכוּת כָּלֵם יָגֵן עָלֵינוּ וְעַל
כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמֵן וְאָמֵן!

(שְׁבַת ל.א.), שֶׁהִיטָה לוֹ סְבָלָנוֹת לְקָרֵב כָּל אֶחָד
וְאֶחָד, אֲפֹלוּ שֶׁשָּׂאֵל כָּל־מִינֵי שְׁאֵלוֹת מוֹזְרוֹת,
וְלִבְסוּף קָרְבָם תַּחַת כֹּנֶפִי הַשְּׂכִינָה.

וְזֶה מֵה שֶׁפָּרַשׁ הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שְׁמוּאֵל
אֶהְרֵן זי"ע: "אֵל הַהָרִים אֲשֶׁא עֵינַי כְּהִלֵּל וְלֹא
כְּשִׁמְאִי" - בָּרַגַּע שֶׁ"אֵל הַהָרִים אֲשֶׁא עֵינַי",
שָׂאֵלוּ שְׁתֵּי הַמַּדּוֹת שֶׁל הַלֵּל וְשִׁמְאִי, שֶׁהֵם
"הַהָרִים הַגְּדוּלִּים", אָנִי נוֹשֵׂא אֲלֵיהֶם אֶת עֵינַי
וְאָנִי רוֹאֶה אֲשֶׁר "כְּהִלֵּל וְלֹא כְּשִׁמְאִי" -

**מצבת קדשו של הגה"ק רבי שמואל אהרן מקארטשין זי"ע
בביה"ח "החדש" בקראקא**